
Obsah

Úvod k českému vydání 9

Úvod 17

Kapitola 1

PŮVOD A HISTORIE PLEMENE 21

Odkud pocházejí border kolie a proč jsou takové, jaké jsou

Kapitola 2

DUŠE A INSTINKTY BORDER KOLIE 27

Jak chápat chování, které je pro toto plemeno typické

Kapitola 3

KOUPĚ ŠTĚNĚTE BORDER KOLIE 37

Čeho si všímat, čemu se vyhnout

Kapitola 4

RANÁ VÝCHOVA 59

Jak správně začít s výchovou nově pořízeného štěněte

Kapitola 5

RANÝ VÝCVIK 73

Jak správně navázat vztah se psem • Jak rozpoznat rané problémy a předcházet jim • Jak učit základy slušného chování, cviky a sebeovládání

Kapitola 6

PRŮBĚŽNÝ SOCIÁLNÍ VÝCVIK 99

Jak vychovat psa, který se bude dobře cítit ve svém světě

Kapitola 7

ANALÝZA A PŘIZPŮSOVÁNÍ VÝCVIKU 113

Proč se výcvik nedaří • Jak přizpůsobit výcvik individuální osobnosti psa

Kapitola 8

POKROČILEJŠÍ VÝCVIK 123

Jak pracovat s přirozenými schopnostmi a instinkty psa • Jak odnaučit pronásledování • Práce s čichem • Rozšiřování duševní kapacity psa

Kapitola 9

DOSPÍVAJÍCÍ BORDER KOLIE 141

Běžné změny a problémy u „pubertálních“ psů • Kastrovat či nekastrovat • Chovat či nechovat

Kapitola 10

BORDER KOLIE Z ÚTULKU 153

Jak si pořídit psa z útulku, dát mu nový domov a vrátit ho do běžného života

Kapitola 11

BORDER KOLIE A SOUTĚŽE 161

Jak cvičit psa pro různé soutěžní aktivity

Kapitola 12

ZDRAVÍ BORDER KOLIE 199

Zdravotní problémy specifické pro toto plemeno a zdravotní testování • Optimální výživa a pohyb pro udržení duše a těla vašeho psa v dokonalé kondici

Kapitola 13

STARŠÍ BORDER KOLIE 221

Jak pochopit duševní a fyzické změny u staršího psa

Kapitola 14

RADY OD A DO Z 227

Agresivita • autohypnotizéři • cestování autem • čistotnost • deprese • emocionální inkontinence / sebekontrola • geneticky motivované chování • hormonálně podmíněné chování • hrabání • kňučení • kousání a štípání • krádeže • manické chování • manipulativní chování • mlsní psi a abnormální chutě • naskakování • neposlušnost • neuróza • ničivost • obsedantně kompulzivní vzorce chování • odrazující prostředky: používání a zneužívání • pasení • pracovní instinkty/ chování a jejich zneužívání • pronásledování • přivolání • resocializace kolí z útulku • samota a stres, který z ní pramení • samovzrušiví psi • skákání na lidi • strach a fobie • stres a problémy související se stresem • submisivní chování • štěkání • tahání na vodítku • vazba mezi kolí a jejím člověkem • vynucování pozornosti • značkování • žvýkání a okusování

Jak najít správného odborníka 295

Užitečné kontakty 299

Užitečné kontakty v České republice 304

O autorce 307

Poděkování autorky

Při psaní této knihy bych chtěla vyjádřit svůj vděk těmto lidem: Benu Wilkesovi z organizace Border Collie Trust za pomoc s kapitolou o border koliích z útulku – nikdy nesmíme zapomínat na všechny psy, kteří přijdou o majitele nebo jen nemají dost štěstí na to, aby našli ten pravý domov hned napoprvé. Chtěla bych poděkovat své veterinářce, kamarádce a milovnici border kolií Jill Matthewsové BVMS MRCVS za kontrolu této knihy po zdravotní stránce. Jill má v současné době, stejně jako já, čtyři border kolie. Prostě nevíme, kdy přestat. Také děkuji Heather Woodfordové, vítězce již 10 CC v obedienci – včetně titulu Cruft Obedienci – za kontrolu části o obedienci v Kapitole 11 a Wendy Beasleyové za pomoc s kapitolou o sportovní kynologii. Podle mého názoru je Wendy na sportovní kynologii odbornicí na slovo vzatou. A nakonec chci poděkovat všem majitelům, kteří mi v uplynulých letech přiváděli své border kolie, abych jim s nimi pomohla. Kdybych se s nimi a s vámi nesešla a kdybych neustále neřešila problémy, na které jsem musela hledat odpověď, byla bych se o těchto nejpozoruhodnějších psech na světě nikdy nedozvěděla to, co vím dnes.

Vaši psi, moji psi

Čtenářům, kteří se chystají začíst se do této knihy, bych chtěla říct toto. Border kolie jsou neuvěřitelně zvláštní psi. Nikdy nepovažujte své vlastní psy, ani to, co je na nich tak zvláštního, za samozřejmost. Važte si toho, co vám dávají a co denně přinášejí do vašeho života. Život psa může rozkvést a pak uplynout rychleji, než si dokážete představit.

Svým vlastním psům bych chtěla říct: Děkuji vám za trpělivost, ochotu a laskavost a za to, že ve mně vždycky věříte a že mi dáváte to, co je ve vás nejlepší, i když si to nezasloužím. Nejste vždycky dokonalí a dokonalá nejsem ani já, ale společně na sobě pracujeme a neuplyne ani den, kdy bych neměla pocit opravdového štěstí z toho, že vlastním psy, jako jste vy.

Poděkování nakladatele

Fotografie na obálce © Nick Ridley (<http://www.nickridley.com/>); Nakladatel rovněž děkuje za pomoc s fotografiemi, kterou mu poskytly Carol Priceová a Anne-Maria a Michelle Waughová (Chazak Border Collies).

*Mezi naše nejoblíbenější hry patří postupné přivolávání. Nejdříve dám psům povel „čkej“ a pak je vyvolávám jménem. To vážně milují a je to dobrý trénink poslušnosti a koncentrace.
(foto Jiří Wasserbauer)*

Úvod k českému vydání

Kdybych měl border kolii charakterizovat pouze třemi slovy, řekl bych, že je báječná, jedinečná a náročná. Báječná pro své vlastnosti, jedinečná pro své schopnosti a náročná pro svou rozmanitost a povahu. Kdo nepochopí složité fungování mozku border kolie a vše, co souvisí s jejím ovčáckým původem, nemusí s ní mít snadný život.

Kniha mě inspirovala k přemýšlení, o které bych se rád se čtenáři podělil.

O ČEM KNIHA JE A KOMU JE URČENA

Kniha Carol Priceové se v originálu jmenuje *Collie Psychology* a má podtitul *Inside the Border Collie mind* (Uvnitř myslí border kolie) – to plně vystihuje, o čem kniha je. Její autorka se zaměřila právě na specifickou povahu border kolie, na to, jak ji chápat, jak k ní správně přistupovat, jak ji adaptovat na různé druhy výcviku a soutěžení, ale i na to, jak se vše může pokazit, pokud majitel nebude dostatečně respektovat její povahu a způsob myšlení. Výstižně to napsala hned v úvodní kapitole: *Problémy často začínají, když se majitelé snaží vnutit border kolím své požadavky nebo způsob života, který je v rozporu s jejich vnitřním genetickým naprogramováním ovčáckých psů, nebo když považují naprosto přirozené chování tohoto plemene za známku špatné povahy nebo jakousi duševní vadu.*

Český název knihy *Border kolie od A do Z* by mohl být pro někoho trochu zavádějící, pokud by čekal, že to bude kniha podobná mnohým jiným, ve kterých je rozebrán standard plemene a chov, včetně výživy, úpravy srsti a jiných běžných činností. Tahle kniha je ale úplně jiná. Majitel border kolie ji asi „zhltne“ jedním dechem za několik večerů, ale určitě ji neodloží. Zůstane pro něj jakousi příručkou, ke které se bude vracet vždy, když se bude chtít poradit jak dál ve výchově, nebo co s problémem, který v chování jeho miláčka nastal. Myslím, že kniha je vhodná i pro majitele jiných ovčáckých psů, většina témat se týká i jich.

NIKOMU NIC NEVNUCUJE A NEŘÍKÁ OBECNÉ VĚCI

Už jsem přečetl hodně knížek o chovu, výchově a výcviku psů, nejen border kolii. Tahle patří k těm nejlepším, speciálně s ohledem na border kolie. Mnohé, co jsem tušil, se mi potvrdilo, ale je hodně i toho, co jsem nevěděl, a jsem rád, že jsem se poučil. Líbí se mi, že Carol Priceová nikomu nic nevnucuje, neříká obecné věci a snaží se rozebrat problém do nejmenších detailů. Prostě ukazuje, jak to dělá ona. Z jejích metod výcviku mě například hodně zaujal u štěňat výcvik povelů „sleduj mě“, „podívej“ a „tady“, u starších psů členění sekvencí na jednotlivé obrazy (kroky). K některým jejím metodám mám určité výhrady, ale to může mít každý. Záleží na tom, jaké kdo má zkušenosti a co se dočetl či dozvěděl jinde, například na specializovaných kurzech.

PŘÍČINY CHOVÁNÍ ZE VŠECH MOŽNÝCH ÚHLŮ POHLEDU

Carol Priceová má úžasný cit pro popsání problému a upozornění, jaký může mít pro majitele psa dopad, pokud se nepodaří se mu vyhnout nebo ho napravit. Sama ale na mnoha místech knihy upozorňuje, jak složité je dobře poradit, protože každý pes je jiný, každý majitel je jiný a každý z nich má navíc za sebou jinou historii, kolem sebe jiné prostředí a navíc ještě mnoho věcí ani nemůže ovlivnit, protože jsou zděděné.

Autorka velice podrobně a ze všech možných úhlů pohledu rozebírá především příčiny chování border kolií a snaží se nabídnout řešení. Asi i proto je v knize až nezvykle mnoho odkazů na jiné stránky, kde je řešen podobný problém.

Knihy je sice určena hlavně majitelům border kolií, ale jsou v ní velmi cenné rady i pro ostatní ovčácká plemena psů. Něco takového jsme snad všichni, kdo ovčáckého psa doma máme, potřebovali již dávno. Investice do nákupu knihy je z tohoto pohledu minimální. Představuje jen zlomek ceny, kterou dáte za štěně, jeho výchovu, výcvik, krmení, veterináře a různé aktivity v průběhu jeho dalšího života. Určitě se vyplatí i těm, kteří mají již staršího psa. Podle Carol Priceové nikdy není na převýchovu psa pozdě.

ZÁKLADEM JE VZÁJEMNÝ PEVNÝ VZTAH A KLID

U border kolií obdivuji jejich inteligenci, rychlé myšlení a reakce, mrštnost, všestrannost a hlavně vynikající pracovní vlastnosti, jako je touha spolupracovat, stále ještě dost vyvinutý instinkt pro pasení, schopnost předvídat, udržovat přesně ten správný odstup od zvířat, vytrvalost a nebojácnost. Border kolie jsou většinou snadno zvládnutelné a rychle se učí. Mohou se ale naučit nesprávnou věc stejně rychle jako správnou. Pokud jim nedáte příležitost rozvinout nevhodné chování, můžete s nimi mít radostný život, stejně jako já. Nemám border kolie perfektně vycvičené, na soutěžích v poslušnosti bych se na předních místech neumístil, ale moje border kolie poslouchají přirozeným způsobem a myslím, že jsou šťastné. Dle mého je základem vzájemný pevný vztah a klid. Toho jim dopřávám bohatě. Protože jsou schopné rychle, intenzivně a většinou i velmi účelně vybit energii, potřebují ji pak dlouhou dobu akumulovat.

V mém životě jsem se zaměřil na dvě naprosto rozdílné aktivity, které velmi vyhovují mně, a myslím, že i mým border koliím – je to pasení a canisterapie. O těchto aktivitách se Carol Priceová moc nerozepisuje, dalo by to nejméně na další knihu. Pasením se u psa upevňuje vztah k osobě ovčáka, protože pes instinktivně pracuje pro něj. Hlavním úkolem psa je stádo přihnát a držet pohromadě co nejbližší k ovčákovi. Canisterapie učí psa mít rád i jiné lidi. Border kolie dokáží být při canisterapii neskutečně tolerantní, oddané, vytrvalé, spolehlivé, spolupracující a mají silnou pracovní morálku (vydrží dlouho si hrát i být v klidu v pozici polohování v těsném kontaktu s klientem). Tyto vlastnosti využívám i při výchově border kolií pro výcvik vodícího psa. Několik našich psů již vodí a dokonce se na soutěžích vodících psů umístilo na předních místech v konkurenci s ostatními plemeny.

Jakoukoliv práci border kolií pro blaho lidí, ať je to pasení, canisterapie, asistence lidem postiženým nějakým handicapem, považuji za poslání a snažím se ji všemožně podporovat. Za to, co pro lidi dělají, i když jde třeba jen o radost z pohybu a přátelství, jsem border koliím a jejich svědomitým majitelům velmi vděčný.

*Borderky jsou skutečně všestranné plemeno, které najde uplatnění jak při pasení, tak při canisterapii.
(foto nahoře Jiří Wasserbauer, dole Markéta Novotná)*

AGRESIVNĚ MŮŽE JEN VYPADAT

Carol Priceová se profesně zabývá nápravou nevhodného chování border kolií, a asi i proto se celá kniha týká problémů s chováním border kolií. Čtenář by tak mohl nabýt dojmu, že většina border kolií je problematických a agresivních. Podle mých zkušeností tomu tak není. Agresivitu border kolií je nutné chápat úplně jinak než u ostatních plemen psů. Je možná škoda, že agresivita je podrobněji vysvětlena až ke konci knihy. Doporučuji si ji přečíst třeba hned po přečtení druhé kapitoly.

K problematice agresivity bych chtěl dodat, že je často jen zdánlivá. Border kolie je geneticky naprogramována na manipulaci se zvířaty. Pokud má stádo ovcí přemístit tam, kam to po ní chce ovčák, tak musí mít v sobě vnitřní sílu donutit zvířata k pohybu správným směrem a vhodným způsobem – ovce se jí nesmějí lekat, ale měly by k ní mít natolik vytržený respekt, že se pokorně a klidně vydají tam, kam je border kolie nasměruje. Border kolie má proto velice dobře vyvinutý cit pro vzdálenost mezi ní a zvířaty a cit pro způsob, jak dát zvířatům najevo svoji převahu. Je to velmi dobrý herec, který svoji vnitřní sílu projevuje celým svým tělem, hlavně upřeným pohledem, postojem a pohybem. Vůbec nepotřebuje být agresivní a kousat. Je schopná ovcí ztrestat, ale jen štipnutím, které jí vůbec neublíží. Poslušnost si u vzdorovitého zvířete vynutí svojí neoblomností, stokrát ustoupí a stokrát znovu vyvine potřebný tlak, dokud zvíře nepřestane vzdorovat.

Někteří lidé házejí do jednoho pytle psy ovčácké i pastevecké. Pastevečtí psi jsou úplně jiní, to jsou praví hlídači, ochránci stád a obydlí lidí. Ti jsou navenek velmi klidní, ale dovedou být k cizím lidem velmi nepřátelští, až nebezpeční.

CO SE JÍ A JEJÍM MAJITELŮM HONÍ V HLAVĚ

Asi nejdůležitější z celé knihy je druhá kapitola. Pomáhá pochopit, co je pro border kolie typické, co se jim honí v hlavě a jak je ovlivňují instinkty. Carol Priceová popisuje různé úrovně instinktů a v jaké nevhodné chování se mohou rozvinout, pokud nejsou správně uchopeny. Jak v této kapitole, tak v těch dalších, zdůrazňuje, že základem trvale dobrých výsledků není kvantita, nýbrž kvalita učení.

Psi jsou vychováni, cvičeni a seznamováni se sociálním prostředím především proto, aby se lépe vyrovnávali s tím, co je v životě může potkat a co pro ně vypadá jen zdánlivě hrozivě. Vůbec nerozumí tomu, že by měli na soutěžích vyhrávat a získávat pro své majitele medaile a poháry. Líbila se mi poznámka, kterou autorka napsala o stresu z hlučnosti prostředí při agility a flyballu: *Lidé si myslí, že tím psy hecují, ale vlastně hecují sebe. Možná, že by psi měli vyšší výkony, kdyby měli pro výkon větší klid na soustředění.*

Je velmi důležité neztratit respekt k fyzickým a mentálním schopnostem, ale i požadavkům psa. Čím větší respekt vůči svému psovi máte a čím lepší prostředí mu vytvoříte a zahrnete ho láskou, tím může být jeho výkon lepší. K vysokému výkonu ho nepřinutíte rozkazem, musí to sám chtít nebo to dělat pro vás.

Border kolie nemají rády dril (výcvik spojený s častým opakováním jednoho cviku nebo sekvence, přehnaným nátlakem nebo nedostatkem fantazie, radosti či energie). Nemají také rády povely, kterým nerozumí, například když jim ústně dáte nějaký konkrétní povel a přitom tělem dáváte povel úplně jiný. Potřebují mít také pocit, že se mohou rozhodovat z vlastní vůle, a ne že každý jejich pohyb je přesně kontrolován jejich majitelem. I to pramení z jejich původu; ovčácký pes se musí při manipulaci se zvířaty velmi často rozhodovat sám, zvláště když je několik stovek metrů od ovčáka.

Při pasení může border kolie působit agresivně, ale to je jen zdání. (foto Lad'ka Skopalová)

CO S SEBOU NESE POPULARITA

Popularita border kolií pro soutěže je celosvětově i u nás tak velká, že to zákonitě někdy může přinášet potíže. V dnešní době působí mnohem více psů v různých soutěžních disciplínách než v tradiční roli práce s ovci. I práce s ovci se ale stále častěji stává sportovní disciplínou, protože psů přibývá a ovcí naopak ubývá. Border kolie jsou velmi všestranné a v mnoha disciplínách nemají konkurenci mezi příslušníky ostatních plemen. Mají však velkou konkurenci v rámci svého plemene. Mnohdy se pak nepovede vítězit, mnohdy se ani nepovede border kolii dobře vychovat. Protože to jsou psi, jejichž neurochemie a metabolismus jsou naprogramovány na rychlé spuštění a udržení stavu vysokého vzrušení, mohou být velmi zranitelné vůči problémům se zdravím a chováním, souvisejícím se stresem. Proto, a ještě z mnoha jiných příčin, se může pes dostat do útulku. Myslím, že v České republice se v útulcích zatím nevyskytuje tolik border kolií, jak popisuje autorka.

Carol Priceová se problematikou psů v útulcích a z útulků zabývá v knize dost podrobně. Je vidět, že je jí tato problematika hodně blízká. Asi ve svém životě musela hodně border kolií z útulků napravovat. Zaujalo mě to, co napsala v kapitole 10: *V útulcích se často stává, že lidé hodnotí a vybírají si psy jen podle toho, jak vypadají – hledají krásného, roztomilého psa vzbuzujícího soucit, raději mladšího než staršího. Ale nejdůležitější na jakékoli kolii – nebo jakémkoli psovi – z útulku je jeho povaha a to, co se mu odehrává v hlavě. Často přehlídíme nenápadnější, hlubší vlastnosti, díky nimž je ale každý jedinec tak speciální, například odvalu, inteligenci, trpělivost, milou povahu a štedré a odpouštějící srdce. Vlastnosti, které tak snadno považujeme u psů za samozřejmost, dokud je máme, jsou vlastně přesně tytéž vlastnosti, které vždycky nejvíc postrádáme, když už je nemáme.*

Při výcviku pasení je nutné psa často nejprve uklidnit. (foto Jiří Wasserbauer)

BORDER KOLIE V ČESKÉ REPUBLICE

Pozorný a znalý čtenář jistě zaznamená v knize některé odlišnosti kynologie v českém prostředí oproti tomu, co napsala Carol Priceová o organizaci kynologie ve Velké Británii, případně v USA a Kanadě. Dříve než se tedy budu zabývat historií border kolií v ČR, dovoluji si na některé odlišnosti upozornit.

Zdravotní testy

Carol Priceová napsala: *Ovšem v době, kdy píšete tuto knihu, nemá mnoho národních kynologických unií (včetně britského KC) stanovené žádné povinné požadavky ohledně zdravotních testů...*

Pokud v ČR chce mít majitel chovného psa, musí s ním projít bonitací, pro kterou je podmínkou předložení dokladu o rentgenu (RTG) dysplazie kyčelního kloubu (DKK) a loketních kloubů (DLK). Pokud je výsledek těchto testů vyšší než stupeň 2, není jedinec uznán chovným, stejně jako když je při bonitaci zjištěn pozitivní nález jiných dědičně založených vad (předkus, podkus, deformace čelisti, chybějící řezáky a špičáky, bílé zbarvení zřetelně nad 50 %, kryptorchid, monorchid, nevyhovující povaha a temperament). Podmínkou pro úspěšné absolvování bonitace je předložení certifikátu z vyšetření očních vad (CEA, PRA katarakta, glaukom) a RTG ramenních kloubů na osteochondritis dissecans (OCD).

Při krytí musí mít alespoň jeden z rodičů výsledek vyšetření DNA CEA normal a DNA TNS normal. Pro všechny jedince plemene border kolie, zapisované v plemenné knize Českomoravské kynologické unie (ČMKU), platí i několik dalších přísných podmínek chovnosti, například prokázání-

-li se u chovného jedince, nebo dokonce je-li pouze podezření na to, že chovný jedinec má, nebo na své potomky přenáší, dědičně založené choroby nebo vady vylučující z chovu, může mu být, podle konkrétní situace v chovu, chovnost pozastavena nebo zrušena.

Mnoho chovatelů i přes tyto přísné podmínky dělá u svých psů další genetické testy zdraví, např. na ceroidní lipofuscinózu (CL, Ceroid Lipofuscinosis) nebo mnohočetnou lékovou rezistenci (MDR1, Multi Drug Resistance).

Výstavy typu Companion Dog Show

Carol Priceová píše, že to jsou výstavy lokálního typu, určené pro začátečníky. Aby se mohl pes zúčastnit takové výstavy, musí prý vypadat jako čistokrevná border kolie (a nikoli jako kříženec), ale nemusí být zaregistrován u Kennel Clubu v plemenné knize. U nás takový typ výstavy nemáme.

V ČR se buď pořádají oficiální výstavy pro řádně registrované psy v plemenné knize ČMKU, výstavy organizací, jako je UCI či KOSD nebo výstavy voříšků, tedy psů bez průkazu původu, většinou kříženců, u kterých není poznat, o které plemeno jde.

Registr aktivit (KC Activity Register)

Aby se mohla border kolie ve Velké Británii zúčastnit soutěží v disciplínách jako obedience, agility, flyball nebo working trials na úrovni Open nebo jakékoli akce s licencí KC, která je pořádána podle předpisů KC, musí být registrována v plemenné knize Kennel Clubu (Kennel Club Breed Register) nebo zapsána do registru aktivit KC (KC Activity Register).

V ČR takový registr neexistuje. Kluby (neboli spolky, od 1. 1. 2014 totiž v ČR platí nový Občanský zákoník, podle kterého se kluby musí přejmenovat na spolky) si to řídí samy – v některých sportech psi bez průkazu původu ČMKU soutěžit mohou, v jiných ne. Může se to i měnit, proto je nutné si to ověřit u daného pořadatele akce.

Řády pro kynologické disciplíny

Anglický KC má většinou jiné řády pro kynologické sporty (např. agility, pasení) než my v ČR a v FCI, především pro organizaci soutěží a v postupovém klíči k vyšší výkonnostní třídě (většinou mají více kategorií). Jiné řády mohou mít kynologické organizace v Americe, v Austrálii nebo v jiných částech světa. Státy začleněné v FCI (včetně ČR) by měly mít řády jednotné. Přesto tomu tak není vždy.

Největší rozdíly jsem zaznamenal u agility. Od doby, kdy se u nás s agility začínalo a přebíraly se řády právě z Velké Británie, uběhlo několik desítek let. Za tu dobu řády ve Velké Británii zůstaly skoro stejné, ve státech FCI se ale hodně změnily, a to nejen v rozměrech překážek, ale i v tom, že některé překážky byly z řádů FCI vyškrtnuty (dálka, vodní příkop, studna nebo brána, zóna klidu). Typu zkoušky working trials (sportovní kynologie), který popisuje Carol Priceová, se u nás nejvíce blíží Zkouška pracovní upotřebitelnosti speciál (ZPU-S). Není to ani mondioring, který zahrnuje poslušnost, skoky a obranu, ani klasická sportovní kynologie, kde se hodnotí pachové práce (stopy), poslušnost a obrana. Ve sportovní kynologii ve Velké Británii chybí obrana.

HISTORIE A SOUČASNOST BORDER KOLIÍ V ČR

Zatímco ve Velké Británii byla první border kolie zapsána do Plemenné knihy (PK) International Sheep Dog Society v roce 1906, do PK Kennel Clubu o 70 let později – v roce 1976 (po vytvoření oficiálního plemenného standardu FCI) –, u nás byla první border kolie do PK ČMKU zapsána až v roce 1993 (pro zajímavost – do PK v Austrálii v roce 1945). Máme tedy u nás velmi krátkou, ale zato hodně bouřlivou historii.

První vrh border kolií zapsaný v PK ČMKU se narodil 22. 4. 1994, v roce 1997 se uskutečnilo první zahraniční krytí. V roce 2001 se počet zapsaných jedinců poprvé přehoupl přes sto, v roce 2004 přes jeden tisíc. Nyní je v PK registrováno již více než osm tisíc jedinců (jen o malinko více psů než fen). Border kolie je dle statistik ČMKU nejrychleji se množícím plemenem v ČR. V počtu ročně narozených, který se blíží jednomu tisíci, jsou již border kolie na pátém místě ze všech plemen chovaných v ČR. Přeregistrováno (tj. uchovněno a zapsáno do databáze chovných jedinců PK) bylo 599 psů a 985 fen, z toho 145 importovaných (68 psů, 77 fen).

Pro srovnání uvádím zkráceně statistiky z Velké Británie. Již několik desítek let se tam stabilně pohybuje počet border kolií, zapsaných v PK KC, něco málo nad dvěma tisíci. V PK KC je zapsáno sice víc německých ovčáků než border kolií, ale celkově je border kolie ve Velké Británii bezkonkurenčně nejpočetnějším plemenem, protože jich je ročně zapisováno v PK ISDS ještě mnohem více než v PK KC (celkem více než šest tisíc, ale ne všechny jsou z VB).

V České republice byly border kolie nejprve registrovány v Klubu chovatelů málopočetných plemen psů (KCHMPP). Chovatelům border kolií však nevyhovovalo, že v KCHMPP byly chovatelské podmínky pro všechna plemena stejné (pro zařazení do chovu nebylo vyžadováno žádné povinné zdravotní vyšetření, jedinci byli do chovu pouštěni pouze na základě výsledků z výstav – psi museli na výstavě získat minimálně třikrát známku výborně, feny dvakrát). Proto byl v roce 1999 založen specializovaný klub Border Collie Club Czech Republic (BCCCZ). V tomto klubu museli být všichni chovní jedinci vyšetřeni na DKK, CEA a PRA a museli absolvovat bonitaci. Vyšetření museli absolvovat i jedinci, kteří byli uchovněni ještě za podmínek KCHMPP, jinak by nemohli být využiti v chovu. Povinnost pro absolvování výstav pro uchovnění byla zrušena. BCCCZ vede na svých internetových stránkách (www.bcccz.cz) kromě databáze psů a výsledků bonitací (<http://bcccz.cz/gen/genealogie.php>), celosvětovou interaktivní databázi Anadune (www.anadune.com) i databázi psů trpících epileptickými záchvaty (<http://epilepsybc.weebly.com>) a glaukomem (<http://bc-glaucomadatabase.synthasite.com>).

V Plemenné knize International Sheep Dog Society (PK ISDS), vedené prostřednictvím Klubu pracovních ovčáckých psů (KPOP), je registrováno 360 v ČR narozených psů. V ISDS je podmínkou pro krytí, že oba rodiče štěnat musí mít platné klinické vyšetření očí (CEA/PRA/Cat.) a od 1. 6. 2013 i genetický test DNA CEA (Collie eye anomaly).

Na konci knihy jsou uvedeny odkazy na kynologické organizace v ČR, které se zabývají kynologickými sporty (obedience, agility, flyball, dogfrisbee, pasení, treibball, dogtrekking, canicross, psí duatlon a triatlon, mushing, coursing, mondioring, sportovní kynologie) a jinými kynologickými aktivitami (chov, výstavy, dog dancing, canisterapie, asistenční psi, vodící psi, záchranáři). Na všech akcích tohoto druhu se můžete s border kolie setkat.

Ing. Radko Loučka, CSc.

Úvod

JEDINEČNÁ BORDER KOLIE

Každý, kdo zná mě nebo moji práci, ví, že border kolie patří do mého života už řadu let a že vášeň pro ně mám doslova v krvi.

Moji předkové ze skotských a velšských farem z otcovy i matčiny strany vlastnili border kolie a pracovali s nimi; tito psi byli tehdy známi prostě jako „ovčáctí psi“; sháněli stádo ve službách svého pána a dávali do toho všechny síly až do dne, kdy už dál běhat nemohli.

Dodnes se nedokážu dívat na tyto psy, kteří dělali to, k čemu byli vyšlechtěni, bez úžasu a obdivu k jejich čisté kráse, fyzické zdatnosti a naprosto skvělé mentalitě. V dějinách nikdy neexistoval a pravděpodobně nikdy nebude existovat jemnější nebo chytřejší ovčácký pes.

ZMĚNA A KONFLIKT

V posledních desetiletích prodělala role a životní styl border kolie významnou změnu, protože stále více lidí objevuje jejich výjimečnou vycvičitelnost a širokou škálu schopností. Z převážně farmářských nebo ovčáckých psů se diverzifikovali ve stopařské, vyhledávací a záchranářské psy, vstoupili do výstavních kruhů a stali se z nich nejen velmi oblíbení domácí mazlíčci, ale i neodmyslitelné plemeno pro ty, kdo chtějí soutěžit v aktivitách, jako je obedience, agility, flyball nebo sportovní kynologie.

Tato jejich přeměna probíhá z velké části úspěšně, ale občas přináší i střetnutí, protože mnozí, především méně zkušené majitelé, plně nechápou instinkty a psychologické zvláštnosti těchto vysoce aktivních, citlivých pracovních psů, obdařených silnou vůlí.

Problémy často začínají, když se majitelé snaží vnutit border kolím své požadavky nebo způsob života, který je v rozporu s jejich vnitřním genetickým naprogramováním ovčáckých psů, nebo když považují naprosto přirozené chování tohoto plemene za známku špatné povahy nebo jakousi duševní vadu.

Při své práci, při níž se zaměřuji na chování psů, obzvláště border kolí, se setkávám s majiteli, kteří si dělají starosti, že jejich psi „nejsou normální“, jednoduše proto, že dostatečně nechápou nebo nedokážou ocenit, nakolik se jednotlivé border kolie mohou lišit v důsledku svého původu a chovu.

Mnoho lidí si vůbec neuvědomí plný potenciál svých border kolí, což má za následek tragické chřadnutí skvělého mozku. Když si představíte duši border kolie jako počítačový pevný disk s obrovskou kapacitou a pamětí, zjistíte, že průměrný majitel ho během života svého psa někdy dokáže zaplnit jen z malé části prostě proto, že neví, jak zvýšit jeho výkon a využít jeho kapacitu.

Jak je zdůrazněno dále v této knize, čím více šancí dáte border kolii, aby se učila a rozvíjela svou chytrost, tím chytřejší bude a tím více toho bude schopná dělat. Na druhé straně se z mnoha border kolí stávají problémoví psi jen proto, že jim trvale chybí duševní stimulace a zaměstnání a nebo jsou naopak přestimulované nesprávným způsobem.

LEPŠÍ POCHOPENÍ

Před více než deseti lety jsem napsala svou první knihu, *Understanding the Border Collie (Jak pochopit border kolii)*, protože jsem zjistila, že mnozí lidé, kteří si pořizují tyto psy, plně nechápou, co je vlastně motivuje, a že majitelům i jejich psům velice ztěžuje život právě nedostatek upřímných a užitečných rad.

Avšak za ta léta, která uplynula od této první knihy, se moje znalosti o border koliiích značně rozšířily díky nutnosti i trvalé fascinaci tímto plemenem a nadšení pro něj.

Prostřednictvím chovu a odchovu svých vlastních psů, každodennímu životu, práci a výcviku s nimi a neustálému řešení nejrůznějších problémů s chováním nebo výcvikových obtíží u border kolii jiných lidí jsem získala mnoho dalších neocenitelných informací, o které se s vámi chci nyní podělit.

ODPOVĚDI

Takže pokud si chcete pořídit border kolii, jste jejím více či méně zkušeným majitelem, chovatelem, cvičíte toto plemeno nebo s ním soutěžíte, a nebo prostě jen chcete co nejlépe vycházet se svým psem v každodenním životě, je tato kniha určena právě pro vás. Poskytne vám podrobné odpovědi na ty nejběžnější otázky, například:

- Odkud pocházejí border kolie?
- Proč jsou takové, jaké jsou?
- Co je u border kolie „normální“/abnormální chování?
- Proč jsou některé border kolie pro majitele mnohem větším oříškem než jiné?
- Jak najít tu správnou border kolii?
- Jak a proč se border kolie „nevyvede“?
- Co v těchto psech vyvolává agresivitu?
- Jaký je rozdíl mezi „zlým“ nebo „agresivním“ psem a psem s nesprávně nasměřovaným normálním pracovním instinktem?
- Co v border koliiích vyvolává strach nebo „manické“ chování?
- Proč se u nich vytvářejí obsesivní vzorce chování?
- Jaké je tajemství výchovy bezproblémové border kolie?
- Jaké je tajemství dosažení optimálních výkonů psa při výcviku a soutěžích?

CO JEŠTĚ NAJDETE V TÉTO KNIZE

Kromě těchto problémů je zde rovněž do hloubky pojednán „psychologický profil“ border kolie, s cílem lépe vysvětlit některé její tajemnější – nebo nepříjemnější – duševní pochody.

Najdete tu i rady, jak přistupovat k méně vhodným instinktům nebo způsobům chování již od štenčího věku. Pojednány jsou i specifické potřeby border kolii z útluku, to, jak co nejlépe zvládnout jejich návrat do běžného života, i to, jak mohou chování vašeho psa ovlivnit faktory jako zdraví, hormony, výživa, pohyb, různé tlaky z prostředí a (především) vy.

Poslední kapitola této knihy pak obsahuje podrobné rady, které by vám měly pomoci při řešení konkrétnějších otázek nebo problémů týkajících se chování vaší border kolie.

(foto Libor Sehnal)

Doufám, že to, co se z této knihy dozvíte, přispěje ke zlepšení vašeho života s vaším vlastním psem nebo psy. Takže vykročíme společně na cestu osvěty.

Poznámka 1: Termín „kolie“ v této knize znamená border kolii, ať čistokrevnou či nikoli, není-li specifikováno jinak.

Poznámka 2: V celé této knize často hovořím o „psech“. Většina textu, není-li specifikováno jinak, však platí stejně i pro feny.

(foto Andrea Soldánová)

Kapitola 1

PŮVOD A HISTORIE PLEMENE

ODKUD POCHÁZEJÍ BORDER KOLIE A PROČ JSOU TAKOVÉ, JAKÉ JSOU

Geny jsou něco úžasného. To si říkám pokaždé, když se dívám na své border kolie, jak dělají to, co je pro kolie typické. Pokaždé, když je vidím, jak v zimě uhánějí po pláži, jako by se snažily zahnat řvoucí vlny a poletující pěnu hbitým chňapáním a výpady, nebo jak pozorně sledují suchý písek, když ho vítr žene v klikatých spirálách. Nebo když najednou upřou na nějaký objekt soustředěný pohled, skoro jako by byly v transu, a čekají, až se pohne třeba jen o milimetr, aby se za ním mohly znovu pustit. Nebo když si spolu hrají a obíhají v nekonečných kruzích, protože pokaždé, když se jeden pes pokusí utéct po rovné linii, zadrží ho druhý nárazem z boku a chňapnutím za krk.

Moji psi a jejich předkové byli po celé generace řízeni stejnými genetickými impulzy a programy, jaké učinily z jejich plemene ty nejlepší ovčácké psy, jaké svět kdy viděl. Je pravděpodobné, že i vaše border kolie v sobě nese stejné dědictví. Jsem naprosto uchválena rychlostí, obratností, vytrvalostí, inteligencí a téměř nadpřirozenými reakcemi a intuicí border kolíí. Ale jak a proč vlastně tito jedineční psi vznikli?